

VVR over het opvoeren van de Vlaamse inspanningen om het overstromingsgevaar te verminderen

van Mieke Schauvliege, Jeremie Vaneeckhout, Elisabeth
Meuleman, Johan Danen, Meyrem Almaci en Staf Aerts

Toelichting

1. Hevige neerslag
2. Overstromingen en waterbommen
3. Verharding
4. Concrete oplossingspakketten

Hevige neerslag

Rol klimaatverandering

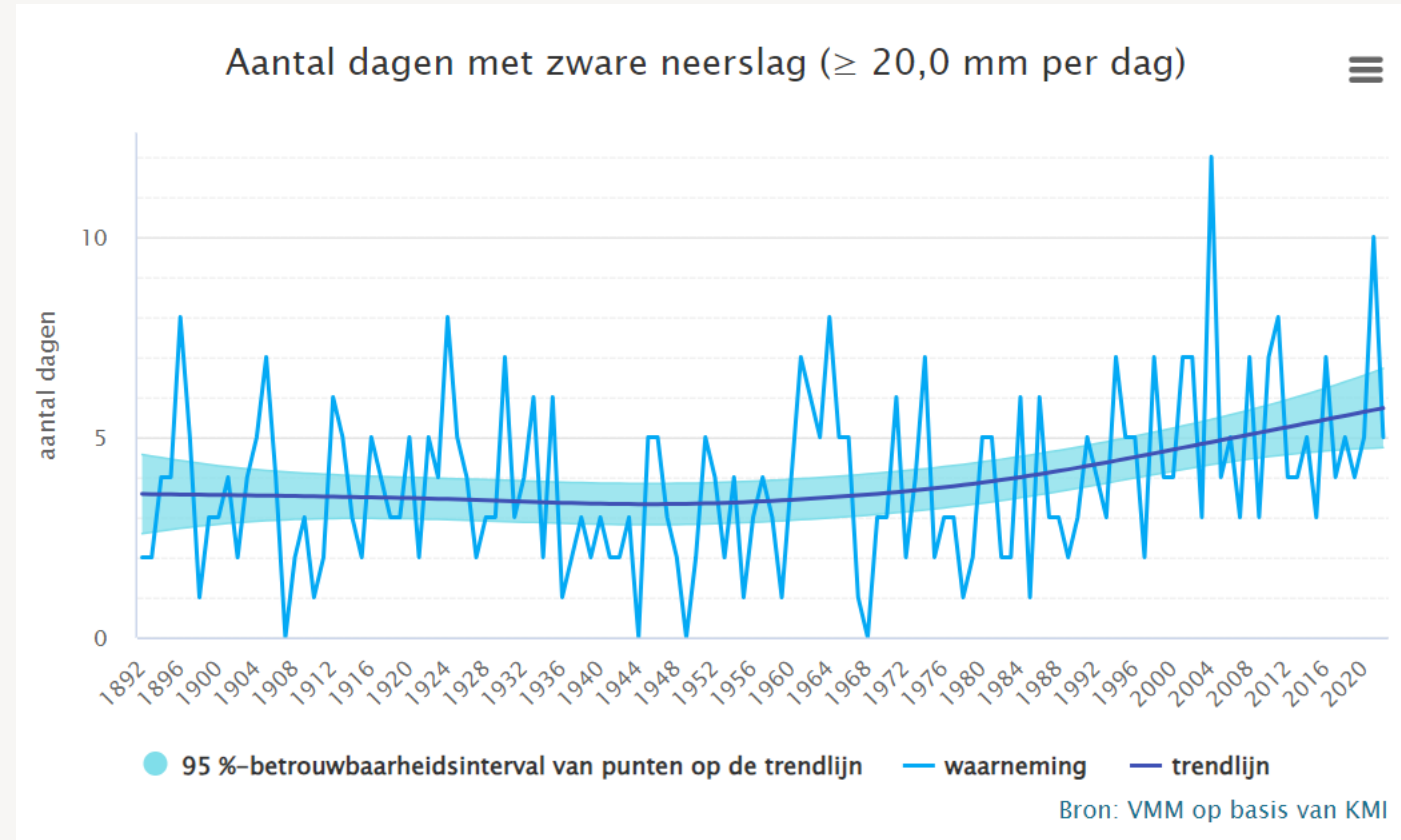
- **Toename van de neerslag over langere perioden** → overstromingen van rivieren
- **Toename van korte, intense wolkbreuken** → pluviale overstromingen
 - waarbij extreme regenval overstromingen veroorzaakt zonder dat waterlopen overstroomen

Hevige neerslag

Rol klimaatverandering

- Aantal dagen met meer dan 20 millimeter neerslag stijgt sinds 1990.
- Intensiteit van **extreme buien die eens in de twintig jaar** vallen, zou tegen 2100 tot **70 procent** kunnen stijgen,
- Intensiteit van **hevige regenbuien die nu één keer per jaar** voorkomen, zou met **40 procent** toenemen.

Overstromingen en waterbommen

Waterbom op 14 en 15 juli 2021

- Meer dan 300 millimeter neerslag in drie dagen tijd
- 39 dodelijke slachtoffers
- Impact op 100.000 mensen
- Schade geschat op 2,8 miljard euro

Overstromingen en waterbommen

Advies expertenpanel Hoogwaterbeveiliging

- Risico's op een waterbom in Vlaanderen zullen toenemen
- Door de combinatie van
 - frequentere extreme neerslag,
 - de bodem die minder doorlatend is (gevolg van droogte)
 - een stijging van de zeespiegel

Overstromingen en waterbommen

Waterbom-studie: scenario Vlaanderen

- Risico voor 86.000 woningen
- 8,1 miljard euro aan schade
- **Enorme schade voor Dender-vallei en regio Gent**

Tabel 4-1 : Berekende schade in miljoen euro per rivierbekken en doorgerekend voor het neerslag event van Niel-bij-Sint-Truiden (NBST) en het neerslagevent van Spa voor telkens de huidige toestand (HT) en met een zeespiegelstijging (ZSS)

	NBST HT MEURO	NBST ZSS MEURO	Spa HT MEURO	Spa ZSS MEURO
Demer	22.1	22.1	277.1	277.4
Dender	31.3	31.6	1 031.5	1 053.4
IJzer	12.0	12.4	71.1	73.4
Leie Bovenschelde Gentse Kanalen	115.1	122.7	6 181.1	6 478.5
Zeeschelde	56.2	59.0	468.0	659.5
Zenne	0.06	0.06	6.59	6.59
Maas	52.6	52.6	65.7	65.7
Totaal	289.4	300.5	8 101.1	8 614.5

Overstromingen en waterbommen

Vlaanderen is een laaggelegen ‘waterland’

- Vroeger: **Landschap van nature een buffer** tussen water en menselijke activiteiten:
 - Meer ruimte voor water
 - Vegetatie in het landschap en in waterlopen voor een vertragend effect op afstromend water
 - Debieten in waterlopen veel minder snel toenamen,

Overstromingen en waterbommen

Vlaanderen is een laaggelegen ‘waterland’

- Waterlopen werden rechtgetrokken en ingedijkt;
- Ruimte voor water werd ingenomen (als bouwgrond, ..)
- **Amper 115.000 hectare** van de van nature overstroombare gebieden ligt nu nog in overstromingsgebied (in de jaren 1950 380.000 ha)

Overstromingen en waterbommen

Toekomst: Klimaatmodellen voorspellen toename overstromingen die vroeger maar eens om de honderd jaar voorkwamen

- **Waterdiepte** zal toenemen: tot halve meter
- Aantal **getroffenen** zal toenemen: tot 76 procent

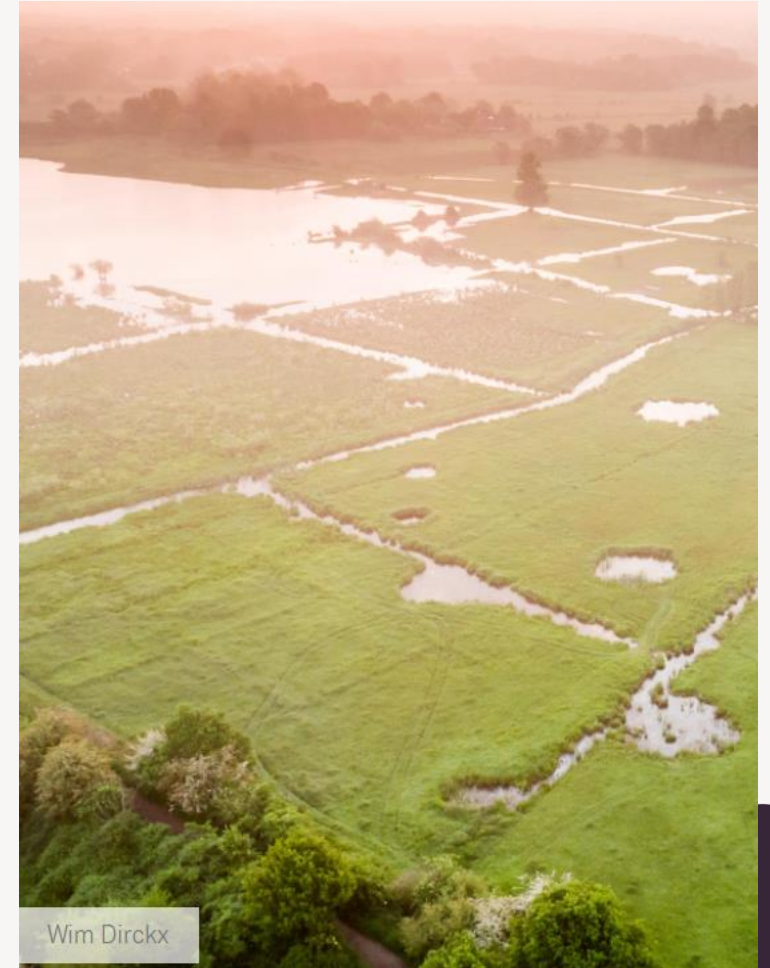
Overstromingen en waterbommen

Sigmaplan:

- Houdt rekening met klimaatscenario's die op dit moment al **achterhaald** lijken te zijn.
- **Tweede herwerking** nodig

Shift

- van snelle afvoer naar natuurlijker watersysteem
- **landschap als spons**

Verharding

1. Betonstop
2. Verhardingsgraad Vlaanderen
3. Effecten van verharding
4. Beleid

Verharding: Betonstop

- Al in 2016 aangekondigd
- 33% aan **ruimtebeslag** in Vlaanderen
 - Update 2022

Bijna helft bijkomend ruimtebeslag in zachte bestemmingen !

- **Doelstellingen ruimtebeslag in BRV**
 - Ruimtebeslag naar 0 hectare per dag tegen 2040
 - Tussentijds: naar 3 hectare per dag tegen 2025
- Nog steeds geen beleidskaders

Verharding: Verhardingsgraad

- Stijging verharding van totale oppervlakte van 14,2 (2013) naar **15,3 procent (2021)**
- Voorlopige cijfers 2022: **13.330 hectare extra verharding** ten opzichte van 2013
- **Hoogste verhardingsgraad in Europa.**
- Die afdekking bestaat vooral uit gebouwen, wegen en parkeerterreinen.

Verharding: Effecten

- Door verharding/afdekking → Bodem ondoordringbaar
- **Bodemfuncties gaan verloren**
- Negatieve impact op waterhuishouding:
 - Grondwater wordt niet aangevuld (tekort bij droogte)
 - Geen infiltratie → Versnelde afvoer → overstromingen als gevolg

Verharding: Beleid

- **Doelstelling ontharding in BRV**
 - 20 procent voor de bestemmingen natuur, bos en landbouw tegen 2050
 - 8000 hectare of 300 hectare per jaar
- **Uitvoering naar de praktijk blijft dode letter**
- **Project ‘Vlaanderen Breekt Uit’**
 - Geen methodiek om hectares ontharding/jaar te monitoren.

Concrete oplossingspakketten

1. Meer ruimte voor water in valleigebieden en een betere bescherming van dorpen en steden
2. Realisatie van sponslandschappen
3. Meer groen, minder beton

Meer ruimte voor water

- Uitvoeringsgerichte actieplannen voor de IJzer, de Leie, de Dender en de BovenSchelde
→ Naar vb. Sigmaplan (Zeeschelde) en hoog waterbeschermingsplannen voor de Maasvallei
- Herstel waterbergende functie van valleigebieden (ook onbevaarbare waterlopen)

Meer ruimte voor water

- Overstromingen en wateroverlast november
 - **Noodzaak uitvoeringsgerichte actieplannen voor de IJzer**
- Beschermingsplan gebaseerd op:
 - Ruimte voor water
 - Beschermingsdijken om woonkernen te beschermen.
 - (Vrijwillige) aankoop van slecht gelegen woningen
 - Afspraken met Frankrijk (grensoverschrijdende aanpak IJzer en kanaal Nieuwpoort-Duinkerke)

Meer ruimte voor water

- Watersnood 2010 – zware schade in de Dendervallei
 - Strategisch Plan Ruimte voor Water Dendervallei
 - **Nu over tot actie:**
 - Aanstelling van programmaregisseur
 - Budgetten
 - Opstart uitvoeringsmaatregelen in 2024

Meer ruimte voor water

- Regio rond Gent extreem watergevoelig – risico op grote schade
 - Bijstellen rivierherstelplan de Leie: focus naast scheepvaart en natuur, ook op hoogwaterbescherming en ruimte voor water
 - Sigmaplan voor Boven-Schelde
 - Groene delta van overstroombare gebieden rond Gent
- Versnelling hoger Sigmaplan Zeeschelde
 - Jarenlange onderinvestering wegwerken
 - Actualiseren aan meest recente wetenschappelijke inzichten impact klimaatverandering

Sponslandschappen

- Bescherm en herstel veengebieden
 - Sponslandschap aangetast: een oppervlakte veengebied zo groot als Vlaams-Brabant verdwenen (180.000 hectare)
 - Herstel veengebieden in groene bestemming als eerste prioriteit (zo'n 50.000 hectare)
 - Beschermen van bestaande wetlands via veenbeschermingsplan
- Haal erosiebeleid van onder het stof
 - Nood aan juridische verankering
 - 145.000 hectare landbouwgronden erosiegevoelig
 - Elk jaar stromen 670 olympische zwembaden vol modder van onze akkers en weilanden
 - Erosiebestrijdingsmaatregelen te weinig effectief
 - Effect klimaatverandering = x2 tegen 2050

Sponslandschappen

- Teeltatlas op maat van de bodem
 - Inzicht bieden voor landbouwers: juiste teelt op de juiste plaats in de juiste rotatie
 - Via stimulerend beleid watergevoelige teelten vermijden in valleigebieden
 - Het landschap klimaatrobuuster maken
- Werk maken van koolstofrijke bodem

Meer groen, minder beton

- Werk maken van ontharding
 - Aan de slag met kansenkaart ontharding
 - Oppervlakte zo groot als Nationaal Park Hoge Kempen kan via quick wins onthard worden (9.833 hectare)
 - Rem zetten op verharding
 - Nood aan een onthardingscompensatiemechanisme vergelijkbaar met boscompensatiemechanisme
 - Vrijstellingenbesluit aanpassen
 - Opstart van een verhardingsboekhouding
 - Een onthardingsplan voor elke gemeente

Voorstel van resolutie

- vraagt aan de Vlaamse Regering om dringend werk te maken van structurele maatregelen die het risico op overstromingen beperken, op basis van de volgende drie oplossingspakketten:
 - 1° meer ruimte voor water in valleigebieden en een betere bescherming van dorpen en steden door de volgende acties te ondernemen:
 - a) er wordt een uitvoeringsgericht actieplan, vergelijkbaar met het Sigmaplan, opgemaakt voor de IJzer en de Boven-Schelde;
 - b) de Vlaamse Regering neemt in het voorjaar van 2024 een definitieve beslissing over het ‘Strategisch Plan Ruimte voor Water Dendervallei’;
 - c) het rivierherstelplan voor de Leie wordt bijgesteld, zodat naast een focus op scheepvaart en natuur, ook de hoogwaterbescherming en ruimte voor water verder opgenomen worden;
 - d) de structurele onderfinanciering van het Sigmaplan wordt weggewerkt en er wordt een update gepland die rekening houdt met de huidige klimaatprojecties;
 - e) er worden duidelijke afspraken gemaakt met de buurlanden en -regio’s over grensoverschrijdende waterlopen zoals de IJzer, Leie, BovenSchelde en Dender;
 - f) er wordt een meerjarenactieplan opgesteld voor de aanpak van overstromingen langs onbevaarbare waterlopen, waarbij het herstel van de waterbergingsfunctie van valleigebieden centraal staat. Dat plan is vergelijkbaar met het Sigmaplan voor de bevaarbare waterlopen;

Voorstel van resolutie

2° de realisatie van sponslandschappen door de volgende acties te ondernemen:

- a) de opmaak van een veenbeschermingsplan wordt opgestart, waarin concrete maatregelen worden opgenomen om de nog aanwezige veengebieden in Vlaanderen aan de hand van de veenwaarschijnlijkheidskaart maximaal te beschermen en, waar dat mogelijk is, te herstellen;
- b) de Europese doelstellingen voor het vermijden van bodemverlies worden op korte termijn juridisch verankerd in Vlaamse wetgeving;
- c) teelten worden afgestemd op de kenmerken van de bodem- en vochttoestand. Er wordt een teeltenatlas ter beschikking van de landbouwers gesteld. Die atlas stuurt de keuze van een landbouwer om de juiste teelt in de juiste rotatie op de juiste plaats te verbouwen en zo de druk op de omgeving te beperken;
- d) het bodempaspoort wordt als verplicht beleidsinstrument vanaf 2024 ingevoerd;

Voorstel van resolutie

3° meer groen en minder beton door de volgende acties te ondernemen:

- a) de Vlaamse overheid legt zichzelf een verhardingsstop op. Voor alle projecten waarbij de Vlaamse overheid bijkomende verharding aanlegt, moet ze elders in Vlaanderen evenveel ontharden. Alle ministers houden daarvoor een verhardingsboekhouding bij voor hun eigen beleidsdomein. De Vlaamse overheid vervult een voorbeeldfunctie en geeft op die manier het goede voorbeeld;
- b) elke gemeente maakt op basis van het opgeleverde onderzoek over de onthardingskansen en de vaststelling van overtollige wegen zonder ontsluitingswaarde een onthardingsplan op. Binnen vijf jaar zijn alle wegen zonder ontsluitingswaarde opgebroken;
- c) de Vlaamse Regering gaat de strijd aan tegen sluipende verharding. Daarom verlaagt ze de limiet die is opgenomen in artikel 2.1 van het Vrijstellingenbesluit voor alle verhardingen van paden, terrassen, prieeltjes, verharde vijvers en zwembaden in tuinen, van in totaal 80 vierkante meter tot in totaal 25 vierkante meter

